

DE ONDERGANG VAN 'MON DÉsir'

Zes dagen lang werd er op Mon Désir hard gewerkt, jaar in jaar uit, en het resultaat was er naar. De plantage werd welvarend, zodat keer op keer meer woud gekapt en als landbouwgrond in gebruik genomen kon worden. Dit kostte keer op keer ook weer wat extra geld, maar meneer De Cosse had met zijn geldschietter afgesproken dat hij pas af zou betalen als de plantage zijn volle omvang had bereikt. Zes dagen werd er hard gewerkt. De zevende dag was onze rustdag. Een kerk hadden we niet, zodat we die dag als Europeanen met elkaar doorbrachten. Meneer en mevrouw De Cosse en ik, enkele soldaten die hielpen de plantage te bewaken, en Hanno mocht er als Christen ook bij zijn. We zongen dan een paar bekende liederen, lazen wat uit de bijbel, praatten over een en ander, en gingen weer uit elkaar. Het was voor mij en Hanno een grote verrassing te moeten constateren dat meneer De Cosse na enige jaren voortaan op zaterdag de rustdag hield, en de synagoge bezocht. Wij moesten gewoon doorwerken, maar zonder meneer De Cosse. Slaven moesten verplicht op zondag vrij hebben, anders versleten ze te snel, zo werd er op de plantages gezegd. Meneer De Cosse besteedde voortaan een deel van de zondag aan werkzaamheden, die hij anders op de zaterdag zou hebben gedaan.

Tussendoor hield hij de Europese bewoners van Mon Désir zo af en toe nog even gezelschap. Het kwam dan ook wel tot vertrouwelijke gesprekken, waarbij de afstand tussen de plantagebezitter en zijn personeel even leek weg te vallen. Meneer De Cosse vertelde mij eens in vertrouwen dat zijn familie niet uit Frankrijk, maar uit Portugal kwam. Eigenlijk heetten ze Da Costa. Ze waren van Joodse oorsprong. Om vervolgingen te voorkomen ging men naar de Rooms Katholieke kerk. De familie van meneer De Cosse was zo'n 65 jaar geleden naar Amsterdam gekomen, waar ze weer helemaal Joods werden. Na ruzie met de Joodse gemeente was een deel van de familie naar Frankrijk gegaan. Dat was de grootvader van meneer De Cosse. Ze hadden zich daar aangesloten bij de protestanten. Omdat ook die vervolgd werden, heeft meneer De Cosse ervoor gekozen terug te keren naar Nederland. Daar besloot hij zijn heil te zoeken in een nieuwe wereld. Tussen de vele Joodse planters en plantages voelde meneer De Cosse zich weer helemaal thuis, zodat hij ervoor koos terug te keren naar het geloof van zijn voorouders. Daarvoor moest hij wel regelmatig een gevaarlijke tocht maken, maar dat nam hij voor lief. Het gebeurde ook wel dat hij zowel op de zaterdag als op de zondag wegbleef, dan was hij bij familieleden, die ook in Suriname verbleven.

Bertha Wilhelmi, mevrouw De Cosse, moeder van Cilie.



Het was op één van die mooie, warme zondagen, dat Hanno en ik zoals gebruikelijk met elkaar in gesprek waren over godsdienstige zaken, en aan de hand van wat de bijbel zei elkaar op elkaars standpunten bevroegen. Die bijbel was een geschenk van meneer De Cosse, want sinds hij weer zijn oude geloof aanhing las hij niet meer in een Nieuwe Testament. Wij waren er blij mee, en gebruikten hem voor studie van de schrift en hoe we ons leven in moesten richten. Hanno en ik waren in gesprek over de doop. Mijn lieve Catharina verwachtte haar eerste kind, en hoe moest dat nu, als dat kind geboren werd? Cham was vervloekt, mocht je dan zijn nageslacht wel dopen? En als je dat wel deed, doopte je dan het kind, of wachtte je dat het een volwassen mens was geworden, waarna je kon dopen na belijdenis van geloof? Het leek zo simpel. De Joden besneden hun kinderen, net als de Arabieren. Christenen besneden niet het lichaam, maar kregen een nieuw teken des verbonds, de doop, toegediend na de geboorte, was mij geleerd.

Hanno leerde mij dat dit nergens in de bijbel stond, dat je kinderen moest dopen. Zelf was hij als volwassene gedoopt. “Ach, er wordt zoveel gedoopt”, zei mevrouw De Cosse, die ons tussentijds thee in schonk, en eraan toevoegde: “Joodse mannen worden ondergedompeld op diverse momenten in hun leven, als er een nieuw begin wordt gemaakt, en Joodse vrouwen doen dat zelfs iedere maand”. Maar Hanno en ik vonden dat dat iets heel anders was.

We lazen het verhaal van de kamerling uit Morenland, die als volwassene op belijdenis werd gedoopt. Alle dopelingen waren volwassen, in de bijbel. Maar we kwamen er ook al snel achter dat dit logisch was. Als je je met de zending richt op volwassenen, en er gaan volwassenen over van het ene geloof naar het andere, dan moet je die volwassenen dopen, dat kan niet anders. We konden echter nergens in de bijbel vinden wat die volwassenen vervolgens weer met hun kinderen deden. Doopten die wel de kinderen, of wachtten die weer tot ze ook volwassen waren? Maar dan maakten ze tussentijds geen deel uit van het verbond? En moesten we iedereen niet het verbondsteken geven? Maar dan viel ook het nageslacht van Cham eronder, want was het niet vreselijk oneerlijk om mensen na zo lange tijd nog wat aan te rekenen wat iemand gedaan had, die ze niet eens gekend hadden? Kortom, we kwamen er niet uit. Dopen, ja, maar wanneer? De Bijbel zei er niets van. Ik besloot voor mijn eigen kind maar aan te sluiten bij wat mijn ouders met mij hadden gedaan. Ik wilde mijn kind direct een verbondsteken meegeven. Hanno besloot voor zijn kind te wachten tot het groot was. Hanno had ook een vrouw en een hut toegewezen gekregen. Hij was gelukkig met zijn Elizabeth.

Al pratende werd mevrouw De Cosse steeds onrustiger. Toen de schemering intrad, begrepen wij waarom. Meneer De Cosse was nog steeds niet terug. Hij was de dag ervoor vertrokken, begeleid door enkele gewapende Europese werklieden en drie slaven, en hij zou die middag terug moeten keren. Zo ging het altijd. Die nacht sliep mevrouw De Cosse alleen, in grote angst dat er wat gebeurd was, op haar verzoek met Hanno als slaapwacht in de woonkamer. Ze vertrouwde hem volkomen en ze groeiden steeds dichter naar elkaar toe, doordat Hanno haar inwijdde in de Arabische en Franse poëzie, die ze zeer waardeerde. De andere dag was er nog geen teken van meneer De Cosse. Ik ging met enkele begeleiders naar de vrienden, waar meneer De Cosse was geweest. Hij was volgens plan op de afgesproken tijd vertrokken. We besloten de soldaten van het fort te alarmeren, want er was misschien iets vreselijks gebeurd. En dat vermoeden, dat bange vermoeden, werd al snel bewaarheid. Meneer De Cosse reisde veelal over water naar zijn vrienden.

De soldaten besloten de oevers af te zoeken. Daar vonden ze een kampement, met de ontzielde lichamen van meneer De Cosse en al zijn begeleiders. Om de een of de andere reden waren ze aan land gegaan. Waarschijnlijk was er een mankement aan hun boot geweest. We kregen de indruk dat de boot lek gestoten was, misschien op een in het water drijvende boom of een rotspunt, zodat ze getracht zullen hebben de boot te repareren. Ze werden aan land

overvallen door indianen, zo toonden ons de pijlen die in hun lichamen staken. Alles wat van waarde zou kunnen zijn was weggeroofd. Het lichaam van meneer De Cosse en zijn begeleiders had al te lang in de warme zon gelegen. Ze werden dan ook ter plaatse begraven. Een eenvoudig graf, met daarop een groot houten kruis, omgeven door vijf kleinere kruizen, aan de oever van de rivier, dat was wat bleef herinneren aan dit drama. Want een drama was het, voor de hele plantage Mon Désir .

Enkele weken na de dood van meneer De Cosse kwam er een nieuwe beheerder op de plantage. Mevrouw De Cosse had geen keus gehad. Er lagen zoveel schulden op, dat ze geen enkele mogelijkheid had om die in te lossen of ze als vrouw over te nemen, zodat er niets anders op zat dan zich als weduwe uit te laten kopen. Mevrouw De Cosse mocht op de plantage blijven wonen, voorlopig, Ze had namelijk nog geen idee wat ze anders zou moeten. Ze wou liefst niet afhankelijk zijn van de neven van meneer De Cosse. Een aanbod om bij hen op de plantage te komen wonen sloeg ze dan ook af, op dat moment, maar hield dit voor de toekomst zeker in haar achterhoofd, zo ze zei. Er was wel familie in Nederland, maar ze had vanwege haar zwakke gestel geen behoefte aan het koude natte klimaat dat ze daar weer aan zou treffen. Ze had zich op Mon Désir juist zo goed gevoeld, en was dat ook niet de plantage waar haar man helemaal voor geleefd had? De nieuwe beheerder stond toe dat ze in afwachting van een definitief besluit bleef waar ze was, maar ze zou wel enige arbeid moeten verrichten om haar verblijf te kunnen vergoeden. Zelfs het grote huis op de plantage was namelijk niet meer van haar. Mevrouw de Cosse deed eigenlijk niets anders dan wat ze altijd al gewoon was te doen: de zieken en zwangeren opzoeken, bijstaan en van adviezen dienen. En waar nodig verplegen. Toen, toen meneer De Cosse nog leefde, noemden we dat naastenliefde. Nu meneer overleden was, heette het medische zorg, en verdiende ze daar kost en inwoning mee.

De nieuwe beheerder was een zetbaas van de nieuwe eigenaren van Mon Désir. Hij heette Aat Reneval en was een kind van een Franse vader. We noemden hem Aat Zevenstaart, maar dat mocht hij niet horen. Die naam had hij gekregen omdat hij de kat met de negen staarten (= de karwats, een folterwapen met negen striemende riemen) dagelijks bij zich had, en ook dagelijks gebruikte. Zijn kat had echter al twee staarten verloren, zover was hij door al dat aflossen van mensen al gesleten. Maar hij was eraan gehecht, hij lag zo lekker in de hand zei Aat. Het was afgelopen met de goede sfeer op Mon Désir . Er werd gewerkt, zoals er nog nooit gewerkt was, dat wel. Maar het slavenkerkhof groeide flink. Ziek of niet ziek, werken of doodvallen, dat was het enige. Vrouwen moesten tot de bevalling even hard doorwerken als de mannen, met gevolg dat sommigen hun vrucht verloren. Dat maakte Aat Zevenstaart niets uit. Er werden wel nieuwe slaven bijgefokt, en wie zijn geboorte niet haalde was toch te zwak om te werken, zo was zijn redenering. Hanno en ik voelden aankomen dat het helemaal verkeerd ging. Er kwam steeds meer weerstand op Mon Désir, en die keerde zich ook tegen ons. Want

wij werden min of meer gedwongen eveneens harder op te treden bij vergrijpen.

Het was afgelopen met de goede verhoudingen tussen ons Europeanen en de slaven, voor zover die mogelijk waren geweest want het bleven natuurlijk slaven. Het had nooit veel uitgemaakt of een slaaf afkomstig was geweest uit de stam van de Wolof, Mandinka, Toucouleur, Sereer, Diola, of wat voor stammen dan ook, want op de plantage probeerden ze er samen wat van te maken. Nu gingen de slaven zich in groepjes opsplitsen, en waren er steeds vaker onderlinge ruzies. De sfeer werd steeds dreigender, ook wat betreft de slaven in de richting van ons Europeanen. Daar kwam nog bij dat Aat Zevenstaart zich ook vergreep aan de vrouwen van de slaven. Hij beschouwde het als zijn recht om uit te zoeken wie hij wilde. De man die er iets van wilde zeggen, kreeg ongenadig met de kat met de zeven staarten.

Eenmaal viel er een schot, en liep Aat Zevenstaart met een met bloed besmeurd hemd uit een slavenhut. De slaaf, die dood op de grond lag, zou hem aangevallen hebben. Hanno en ik wisten heel goed waarom dat was geweest. Jacob, de broer van Pieter Met-het-ene-Lelletje, had voor de derde of de vierde keer zijn vrouw aan Aat af moeten staan, en dat pikte hij niet meer. Maar Jacob was niet opgewassen geweest tegen het pistool van Aat. Aat durfde zelfs de Europese mannen hun vrouw te ontzeggen. Onze vrouwen waren slavinnen, dat wisten we, maar ze werden door meneer De Cosse steeds gerespecteerd. Niet door Aat. Een week nadat de boer van Pieter Met-het-ene-Lelletje was vermoord, stond ik in mijn eigen hut met een geladen pistool gericht tussen de ogen van Aat Zevenstaart. Hij had zijn oog laten vallen op mijn lieve Catharina. Een zwangere vrouw nog wel. Dat nooit. Aat verliet vloekend en tierend mijn hut, dat wel, maar ik wist dat mijn dagen op Mon Désir geteld zouden zijn. Als Aat de kans zou krijgen om me genadeloos terug te pakken, zou hij dat zeker doen.

Mon Désir, het paradijselijke stukje tropenland, waar zelfs slaven het naar hun omstandigheden goed hadden gehad, was veranderd in een hete hel. Samen met enkele zwarte ploegbazen, die van Aat extra privileges kregen als ze iedere daad van verzet of woorden van onvrede verklikten, en even hard mee begonnen te slaan en te schoppen, wist Aat alle duivelse streken uit de onderwereld naar boven te halen. De slaven bleven echter ongebroken. Uiterlijk schikten ze zich maar ze saboteerden wat ze konden, en de oogst van dat jaar viel vies tegen. Een deel van de oogst ging zelfs verloren doordat kinderen zogenaamd met vuur hadden gespeeld. In die dagen stierf mijn lieve Catharina in de kraam. Ze werd samen met haar, met onze dochter begraven. Er kwam geen oogstfeest dat jaar. Niemand had iets te vieren. Er was een einde gekomen aan een paradijselijk stukje aarde.